

ret i Arne Magnussons diplomsamling. Derimod oplyses det ikke, hvilket fremgår af Repertoriet, at den sidste kendes i 4 eksemplarer, hvoraf det ene stammer fra Henrik Krummediges arkiv. Der ligger i denne oplysning en mulighed for at forstå at der er to versioner: den ene var udarbejdet til kongen, den anden til brug for drabsmændene. Diplomantik er ikke unødvendigt pedanteri, men i høj grad historisk relevant.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

NYERE TID

E. E. RICH og C. H. WILSON (eds.): *The Cambridge Economic History of Europe*, vol. IV, *The Economy of Expanding Europe in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*. Cambridge University Press, 1967. xxxii + 642 s. Ill. 75 sh.

Det langsomt fremadskridende værk *Cambridge Economic History of Europe* har til århundrederne mellem middelalderens slutning og den industrielle revolution afsat to bind, IV og V, af hvilke det første nu foreligger. Perioden, der skal behandles i de to bind, betragtes som en kronologisk enhed, men desværre oplyses det ikke, hvilke emner der agtes behandlet i vol. V; en vurdering af værket som helhed må derfor blive af foreløbig karakter.

Temaet i det foreliggende bind er angivet i undertitlen, det er den europæiske ekspansion i videste forstand, dvs. ikke som traditionel »kolonihistorie«, men betragtet som en fusion af demografiske, økonomiske, sociale og åndshistoriske elementer, der tilsammen var med til at skabe grundlaget for det industrielle gennembrud i det 18. årh. Det er en utraditionel synsvinkel; hvis værket var blevet afsluttet på få år efter planlægningen i 1948, ville den have været banebrydende. Nu må man nøjes med at udtrykke sin glæde over, at redaktorerne har valgt en linje, der i så høj grad er i overensstemmelse med den retning, forskningen har taget inden for dette område i de mellemliggende år.

Bindet er delt i otte kapitler, der alle er udarbejdet af fremragende eksperter inden for de pågældende områder. Første kapitel er en klar og kontant redegørelse for befolkningsudviklingen fra Den sorte Død til det forf., Karl F. Hell-einer, træffende kalder *the Vital Revolution*, det 18. årh.s befolkningseksplosion. Det er den klareste redegørelse for dette spegede problemkompleks, jeg mindes at have set, kun må det beklages, at manuskriptet til kapitlet, efter hvad der oplyses, forelå færdigt allerede i 1955. Forf. har dermed ikke kunnet udnytte den omfattende forskning af især engelsk og fransk befolkningshistorie inden for det sidste tiår. Ganske vist ville denne forsknings resultater næppe have ændret ved kapitlets hovedsynspunkter, men de fleste ville vel nok i dag i endnu højere grad end det er tilfældet i dette kapitel, understrege betydningen af udsvingene i det korte forløb og af de regionale eller lokale afvigelser fra de generelle tendenser.

Tidspunktet for manuskriptets afslutning oplyses ikke i forbindelse med E. L. J. Coornaerts overraskende svage kapitel om handelskompagnerne, men den mistanke, man får under læsningen, synes bekræftet af litteraturlisten.

Intet af de anførte værker er udkommet senere end 1958, hvad der indebærer katastrofale huller i den anførte litteratur. Enten er forf. ualmindelig skidt orienteret i den nyere forskning, hvad der vel er utænkeligt, eller også har redaktørerne forsømt at gøre opmærksom på, at denne redegørelse er stærkt forældet ved bindets udsendelse. Hvor fejlen end ligger er det en uforkammethed mod de læsere, der med god ret vil vente at den foreliggende behandling er ajourført.

For de øvrige kapitler gælder med en enkelt undtagelse, at de på godt og ondt er karakteristiske for engelske kollektive fremstillinger. Forfatterne har haft så frie hænder som muligt, hvert enkelt kapitel udgør et essay for sig. Faren ved denne form er forfatternes tilbøjelighed til at gøre deres fremstilling for afrundet og problemløs. Somme tider føler man det under læsningen, som overværede man den gamle virtuos, der gentager sit glansnummer for 117. gang. Når C. H. Wilson står som forfatter til et kapitel med titlen *Trade, Society and the State*, får fremstillingen uægtelig for den, der kender hans øvrige produktion, et Schein des Bekanntes, mens på den anden side den uindviede vanskkeligt vil kunne se, hvori problemerne består, hvor Wilsons synspunkter er kontroversielle, og på hvilke punkter han yder originale bidrag til forståelsen af den før-industrielle økonomiske politik. Den samme beklemmende følelse af overvældende virtuositet indgyder E. E. Rich's kapitel *Colonial Settlement and its Labour Problems* og A. Rupert Hall's *Scientific Method and the Progress of Techniques*. Kritikken er naturligvis udtryk for den dybeste utaknemmelighed; forfatterne er så lærde og så dygtigt skrivende; men måske læseren gerne indimellem ville have et ubesvaret spørgsmål, en løs ende, noget, der kunne give ham en chance for selv at være med.

Det behov tilfredsstillende det kapitel, der for anmelderen var det mest interessante, Braudels og Spooners *Prices in Europe from 1450 to 1750*. Det er et godt disponeret kapitel, og for en gangs skyld er der gjort et ærligt forsøg på at gøre rede for materialet bag prishistoriernes lange rækker af tal og for de teoretiske begreber, der opereres med. Personligt kan jeg ikke deltage i de franske økonomiske historikers begejstring for cykler af alle tænkelige længder og navne, og Braudels retorik kan virke pudsigt i engelsk oversættelse, alligevel – eller måske netop på grund af denne form – er kapitlet bogens mest inspirerende. Planen er mere end ambitiøs, det er vel det første forsøg på at gøre hele det publicerede prishistoriske materiale til genstand for en omfattende komparativ analyse, og den har naturligvis vist sig uigennemførlig, forfatterne opstiller mange hypoteser, men giver få svar. Kapitlet støttes af en smuk række kort og grafiske fremstillinger, derimod er det tabelmateriale, der må have ligget til grund for de grafiske fremstillinger, desværre ikke meddelt. Det er beklageligt, dels fordi det ville have været interessant at se, hvorledes forfatterne har klaret de mange praktiske problemer, der opstår i forbindelse med de omregninger, der skal gøre et historisk prismateriale sammenligneligt, dels fordi der dermed ville være fremlagt et sammenligningsgrundlag til brug for de økonomiske historikere, der ønsker at danne sig et skøn over en bestemt prisrækkes relation til den almindelige prisudvikling.

På godt og ondt er dette bind typisk for samleværkerne fra Cambridge University Press. Hvert af de enkelte kapitler er lærde og velskrevne introduktioner

til de behandlede emner, somme tider så lærde og så velskrevne, at man får indtrykket af, at der ikke er tale om en introduktion, men om det sidste ord i sagen. Boglisterne, der er udarbejdet af kapitlernes forfattere, er nyttige, dog som nævnt ikke uden alvorlige mangler. Om helheden vil der først kunne dømmes, når vol. V foreligger.

NIELS STEENGAARD

HERBERT MATIS: Hernán Cortés. Eroberer und Kolonisator. Persönlichkeit und Geschichte, Band 45. Göttingen, Musterschmidt-Verlag, 1967. 94 s. Ill. 5,80 DM.

Denne korte fremstilling af Hernán Cortés' liv koncentrerer sig næsten udelukkende om at skildre erobringen af aztekerriget. Der er tale om en rent refererende fremstilling, som støtter sig på velkendte kilder, herunder navnlig Bernal Díaz' klassiske beretning. Forf. har kun interesseret sig lidt for Cortés' politiske spil i forbindelse med erobringen. Om forbundet med Tlaxcala hedder det således lakonisk: »Ein Bündnisvertrag wurde abgeschlossen« (s. 42) uden at der oplyses nærmere om baggrunden.

Forf. har også givet afkald på at skildre Cortés' indsats som kolonisator, og om hans mislykkede bestræbelser på at blive guvernør siges det blot, at han blev bittert skuffet over, at »die Regierung auf seine Erfahrungen und Fähigkeiten in Zukunft zu verzichten bereit war« (s. 88). Hvorfor regeringen var indstillet herpå, søges ikke belyst.

NIELS AMSTRUP

HOLGER BRØNSTED: Kolonitiden i spansk Amerika. København, Gyldendal, 1967. 171 s. 29,50 kr.

Forfatteren finder – med rette – at det spanske herredømme i Amerika har påkaldt sig meget ringe interesse i dansk historisk litteratur, og han har med sin bog villet bidrage til at afhjælpe denne mangel. Det er blevet en engageret fremstilling. Ganske vist hævder forf. (s. 20), at »det skal ikke her blive forsøgt at overmale den »sorte Legende«, som Uforstand og Fjendskab har haft Held til at fabrikere og udgive for historisk Sandhed, med en gylden«, men han mener (s. 21), at »trods alle Misbrug har – Danskernes Optræden paa Grønland alene undtagen – ingen anden europæisk Kolonisation kunnet maale sig med den spanske hverken i Effektivitet eller i humanitært Sigte«.

Forf. gennemgår omhyggeligt koloniseringens første årtier, og han fremhæver her, at den spanske krone hurtigt og ret effektivt greb ind for at sikre sine interesser over for *conquistadores*, og at den på forskellig måde søgte at beskytte den indianske befolkning. Han omtaler den hurtige opbygning af et omfattende administrativt apparat til bestyrelse af de nyerhvervede kolonier (eller rettere det nye kongerige, for de spanske besiddelser opfattedes ikke som kolonier, men som et kongerige under den spanske krone).

Det er rigtigt og væsentligt at pege på den dygtighed og energi, som prægede det spanske styre i Amerika i 16. årh. – og det er her gjort langt mere udførligt